

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

MULINGO WA NWAHA NGA NWAHA WA SHANGO LOṬHE

GIREIDI YA 3

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI

SETHE 3: TSUMBO DZA 2012

Sumbandzila ya kushumisele kwa Tsumbo ya Mulingo wa Nwaha Nga iwaha Shango Lothe (MNSL)

1. Nyangaredzo nga u angaredza.

Mulingo wa iwaha nga iwaha wa Shango Lothe (MNSL) ANA ndi u linga ndivho na zwikili nga murahu ha tshifhinga tshilapfu hu tshi sedzwa zwo lavhelelwaho zwe mugudi a zwi swikela mafheloni a Gireidi 1-6 na 9. Hu tshi thuswa u linga ha tshikoloni na u itela uri vhagudi vha vhe na vhuḏifulufheli kha u bvelela musi vha tshi dzhenela kha milingo ya nḏa, tshigwada tsha vhadededzi kana vhomakone vha dzi thero vho bveledza thesite dza tsumbo dzi ne mudededzi a nga dzi shumisa kha ngudo dza Luambo na Mbalo. Mbudziso dza tsumbo dza thesite dzo bveledzwa dzi tshi bva kha mushumo wa Kharikhulamune wa katela themo 1, 2, na 3 dza iwaha, zwi tshi katela na modele wa (MNSL) ANA na zwone zwo tshetshedzwa. Tsumbo dzi ne dza katela na modele wa (MNSL) ANA dzi thusa u linga ha tshikoloni hune mugudi a tea u ita misi yothe a si dza u dzula vhudzuloni ha u linga ha tshikoloni.

2. Tshivhumbeo tsha mbudziso dza tsumbo.

Tsumbo dzo olwa u itela u fanyisedza thekiniki dzo fhambanaho kana maitete a u linga a zwikili kana ndivho i fanaho. Sa tsumbo iwawe ndivho ya magudi kana zwikilizwi nga lingwa nga u nanga kha zwinzhi hune vhagudi vha tea u nanga phindulo ya khwinesa kha dzo fhiwaho, kana tshitamennde (tshi ne tsha toḏa vhagudi vha tshi iwala phindulo pfufhi kana paragirafu) kana luwe lushaka lwa mbudziso. (U hambela vhagudi uri vha tshanganye maipfi kana zwitamennde hu na mitalo, u fhedzisa fhungo kana phetheni, u sumbedza phindulo dzavho nga u ola kana mvetamveto, na zwiawe). Zwi amba uri musi vhadededzi na vhagudi vha tshi wana tsumbo dza mbudziso dzi kha zwiivhumbeo zwo fhambanaho fhedzi dzi tshi khou vhudzisa tshithu tshithihi, vha tea u pfesesa uri izwi zwo tou pulaniwa nga ndila yeneyo na vhagudi vha tea u fhindula mbudziso dza tsumbo dzothe. Vha khou taniwa kha thekiniki dza mavhudzisele kana kha maitete o fhambanaho u vha xea vhuḏifulufheli u livhana na thesite.

3. U tsumanya na zwiawe zwishumiswa zwa u guda na u gudisa.

U itela thanganelano, dziawe tsumbo dza thesite na mbudziso zwo itwa nga khole u zwi tsumanya na bugu dza mushumo. Tsumbo idzi dzo dovha dza livhanywa na toḏea dza Tshitamennde tsha Kharikhulamune ya Lushaka Gireidi 1-12 (TKL), mbetshelwa ya Tshitamennde tsha Phojisi tsha kharikhulamune na u linga (TPTLM) zwine zwa vha zwa gireidi yeneyo na purotokholo ya u linga ya lushaka. Manwalwa aya othe o tshangana na ane tshikolo tsha do a tshetshedza a ita mutheo wo dziaho une wa thusa mudededzi kha u ita ndugiselo ya ngudo na u linga ha fomaḷa (u linga ha ngudo).

4. Zwi ne tsumbo dza shumiswa zwone.

Musi tsumbo dza gireidi na thero dzo dzudzanyiwa nga mutavha wo katelaho zwidodombedzwa zwothe, mudededzi ha tei u xea vhagudi mutavha wothe wa mbudziso uri vha fhindule nga tshifhinga tshithihi. Mudededzi u tea u nanga mbudziso dzi ne dza elana na ngudo dze a dzudzanya dzo tshelwaho tshifhinga tshenetsho. Vha tea u nanga tsumbo dza mbudziso nga nthihi nga vhuronwane kana tshigwada tsha mbudziso dzi ne vhagudi vha nga kona u dzi fhindula, dzi nga shumiswa nga zwiifhinga zwo fhambanaho zwa u funza na u guda nga ndila i tevhelaho:-

4.1. Mathomoni a ngudo sa thesite ya tshedzisiso (diagnostic) u itela u topola maanḏa na vhuḏudzeḏudze ha mugudi. Mawanwa a tshedzisiso a tea u bveledza nyeletshedzo kha vhagudi na u bveledza ngudo dzo teaho u lulamisa vhuḏudzeḏudze ho topoliwaho na u

khwaṅhisa maanḁa a vhukoni vhu ne vha vha naho. Thesite ya tzedzisiso i nga fhiwa sa tshuṅwahaya u itela u vhulunga tshifhinga tsha u funza kilasini.

4.2. Vhukati ha ngudo, sa thesite ya tshifhinga tshoṅhe u itela u linga arali vhagudi vho kona u swikelela nḁivho na zwikili zwo tiwaho musi ngudo i tshi khou ḁi ya phanḁa u itela uri hu songo vha na mugudi a ne a ḁo siwa murahu.

4.3 Mafheloni a ngudo kana ha ngudo dzi re na tshivhalo thesite ya murahu ha **tshifhinga tshilapfu (summative)** i tea u ṅwalwa u itela u linga arali vhagudi vho kona u swikelela na u kona u shumisa nḁivho na zwikili zwo teaho kha ngudo dzo no gudwaho/funzwaho. **Tsvhudzo (feedback)** i tea u fhiwa musi mudededzi a tshi vhona hu na ngudo dzi ne dza ṅḁa u **khwaṅhisedza (consolidate)** nḁivho na zwikili zwo imaho nga uri.

4.4. Tshifhinga tshoṅhe vhagudi vha tea u ṅanelwa maitete a u linga kana kuvhudzisele, tsumbo, kufhindulele kwa u nanga hu na zwinzhi (multiple-choice) mbudziso ya phindulo nnzhi u fhindula nga u tou funa, (free response) mbudziso dza phindulo pfufhi, na dziṅwe.

Musi tzedzisiso (diagnostic) na u linga ha tshifhinga tshoṅhe (formative) hu tshi nga vha hu pfufhi zwi tshi ya kha tshivhalo tsha mbudziso dzo katelwaho, u linga nga murahu ha tshifhinga tshilapfu hu ḁo katela mbudziso nnzhi u swika kha thesite yo fhelelaho zwi tshi ya kha mushumo wo no gudwaho nga itsho tshifhinga. Zwa ndeme ndi zwa uri vhagudi vha ite nḁowenḁowe yo teaho kha u fhindula thesite yo ḁalaho na kha lushaka lwa tsumbo ya thesite ya Mulingo wa ḁo waha nga ḁo waha wa Shango ḁoṅhe (MṅS.) ha lushaka.

5. Memorandum kana Sumbanḁila ya kuvhudzisele (Memoranda or answering guidelines)

Tsumbo ya vhukuma ya phindulo ndavhelelwa dza tsumbo dza mbudziso ṅwe na ṅwe ya theiste dzo ṅetshedzwa na dza modele wa thesite ya (MṅS.). Vhadededzi vha tea u dzhiela nzhele uri memorandum a u tei u vha u netisaho. Memorandum u tea u ṅetshedza fhedzi maitete o ṅanḁavhuwaho a phindulo ndavhelelwa na vhadededzi vha tea u vhudzisesa vha kone u ṅea muṅene phindulo i tendiseaho na dziṅwe phindulo dzi tendiseaho dzo fhambanaho dzo ṅetshedzwaho nga vhagudi.

6. U katelwa ha kharikhuḁamu.

Ndi zwa ndeme vhukuma uri kharikhuḁamu ya kilasi yeneyo i katelwe nga vhuḁalo. Tsumbo dza gireidi ṅwe na ṅwe a dzo ngo katela kharikhuḁamu yoṅhe. Ho tou topolwa nḁivho na zwikili zwa ndeme zwa mushumo u ne wa katela themo yu 1, 2 na 3 ya ṅwaha wa tshikolo. U siana ha mushumo zwo ya nga nḁila ye zwa sumbedzwa ngayo kha maṅwalwa a Tshitamennde tsha Phoḁisi ya Kharikhuḁamu yau Linga ya Lushaka (TPKLL).

7. Phendelo.

Ndivho ya muhasho ndi u khwiṅisa vhuimo na vhunzani (quality) ha kushumele kwa vhagudi kha zwikili zwa ḁitheresi na Nyumeresi zwa ndeme zwa mathomo. (Mḁ S.) ndi tshiṅwe tsha zwishumiswa zwine muhasho wa khou tshi shumisa u ṅola arali mashumele a vhagudi a tshi khou khwiṅisea, u dzula o ralo kana a tshi khou tsela fhasi. Zwiṅiriki na zwikolo zwi lavhelelwa u tikedza vhadededzi na u vha ṅea zwishumiswa u khwiṅisa kufunzele na kugudele zwikoloni. Nga u shumisa tsumbo dza (Mḁ S.) sa tshipiḁa tsha zwishumiswa zwa u funza, vhadededzi vha ḁo thusa vhagudi uri vha vhe na nzhele kha maitete o fhambanaho a u linga. Nga kushumisele kwone kwa tsumbo zwi ḁo thusa vhagudi u wana nḁivho na u bveledza zwikili zwa u guda nga nḁila yone na kushumele kwa khwiṅe hu tshi tevhelwa thesite dza (Mḁ S.).

Vhalani tshitori ni fhindle mbudziso.

Kale-kale, Ndou dzo vha dzi si na musingo. Ningo dzadzo dzo vha dzi pfufhi.

Nwana wa Ndou o vha a tshi toḁou ḁivha, a tshi dzulela u vhudzisa dzimbudziso:

"Mphwe, ndi ngani mithenga ya mutshila wau i tshi aluwa ya lapfesa? Thudwa, ndi mini tshi itaho uri lukanda lwau lu vhe na mathoma-thoma? Mvuvhu, ndi ngani mulomo wau u tshi vulea wa aḁama ngauralo?"

Linwe ḁuvha nga matsheloni ḁwana wa Ndou a vhudzisa ari, "Ngweḁa i ḁo ḁa mini nga tshiswiḁulo?" Phukha dza mu vhudza uri a songo tsha vhudzisa mbudziso dzo raloho na luthihi. Nwana wa Ndou a si zwi pfesese uri ndi ngani!

A ḁangana na Tshinoni ari, "Mutani wa hashu vho mmbudza uri ndi songo tsha vhudzisa mbudziso na luthihi, fhedzi ndi kha ḁi funa u ḁivha uri Ngweḁa i ḁo ḁa mini nga tshiswiḁulo!"

Tshinoni tsha fhindula, "Iyani mulamboni ni yo vhudzisa Ngweḁa." Nwana wa Ndou a wana Ngweḁa mulamboni.

A amba na vho Ngweḁa ari, ndo vha ndi tshi khou vha toḁa" "Vha nga mmbudza uri vha ḁo ḁa mini nga tshiswiḁulo?"

Ngweḁa ya setshelela i tshi bvisa na maḁo ya ri, "Kha sendele tsini, Ndi ḁo tou mu hevhedzela nḁevheni yawe". Nwana wa Ndou a kotamisela thoho yawe kha Ngweḁa. "Ndi humbula unga ḁamusu ndi ḁo thoma nga ḁwana wa Ndou!"

Hu si kale Ngweḁa ya mu fara nga kuningo. Nwana wa Ndou a tzhema, "kha vha nnditshe ndi tuwe! Vha khou mmbaisa!" A thoma u kokodza nga nungo dzoḁhe. A tshi khou kokodza, ningo yawe ya thoma u tatamuwa! A kokodza, o kokodza u swikela ningo yawe i tshi vha ndapfu-ndapfu. Ngweḁa ya mu litshedza ningo yawe, ha pfala mubvumo i tshi dzhena maḁini! Nwana wa Ndou a vho siwa na tshilonda na ningo ndapfu!

Hezwi ndi zwe Ndou ya wanisa zwone musingo.

1.1 Tshiṭori tshi amba nga ha mini?

1.2 Ndi vhoneyi vhabvumbedzwa dendele vhavhili kha tshiṭori?

Tshiṭori tshi amba ngana.....

1.3 Tshiṭori tshi ṭṭou ri funza mini?

1.4 Nangani phindulo nga u tingeledza ḽedere kha phindulo yone.

Tshiṭori tshi ri vhudza uri ri tea u ...

A ita zwi ne khonani dzashu dza ri vhudza.

B ita zwi ne ra funa.

C u thetshesela vhathu vha hayani.

D u ita zwiṱwe na zwiṱwe zwi ne ra funa.

1.5 Nangani phindulo i re yone. Tingeledzani ḽedere ḽa phindulo yone.

Tshiṭori tshi amba nga ha phukha mbili. Ndi dzifhio dzenedzo?

A Nḽou na Tshiṭoni

B Nḽou na Ngweṅa

C Nwana wa Nḽou na Ngweṅa

D Nwana wa Nḽou na dziphukha

2. Lavhelesani khunguwedzelo afho fhasi ni kone u fhindula mbudziso dzitevhelaho.

2.1 Nangani phindulo i re yone. Tingeledzani ledere la phindulo yone.

Phukha i na mavhala matswu na matshena sa bere i vhidzwa upfi mini?

Zuu yo vula namusi

Ngafhi: Ngei Zuu

Lini: Mugivhela wa dzi 14 Khubvumedzi 2012

Tshifhinga: U bva 9:00 u swika 16:00

U dzhena : Ndi mahala

I dani ni diphine, ndi duvha la madakalo.

Lavhelesani dziphukha.

Neani thoho zwiwiwa.

Iyani u namela bere i no fhufha.

Tambani na mivhuda.

Dzihothidogo, Pitsa, Hamubega na Nyamunaithi

Zwo tshipa. U itela u thusa hayani ha Vhana.

- A Bere i no fhufha.
- B Nngwe.
- C Mbiqi.
- D Bere.

2.2 Fhedzisani fhungo nga u engedza ipfi lone.

Duvha la u vula Zuu li do vha
(Musumbuluwo Lavhuraru Lavhuna Mugivhela).

2.3 Tingeledzani tshifhinga tshone.

Tshifhinga tsha Duvha la u Vula Zuu li tshi do guma nga
tshifhinga de?
(16:00 6:00 4:00 9:00).

2.4 Talelani phindulo yo teaho.

(Zwiliwa, Phukha, Tshelede na Nyamunaihi) tsho/yo
kuvhanganyelwa Haya ha Vhana).

2.5 Talelani ledere la phindulo yone.

... dzi dzula bakoni zuu.

- A Zwifuwo zwa hayani
- B Vhathu
- C Shaka
- D Phukhha dza daka

3. Vhalani raimi ni fhindule mbudziso dzi tevhelaho.

Ro vhona Tshivhingwi zuu
Tshi na mavhudzi malapfu matswu masekene,
Ro vhona Ndau bakoni,
I kha vhuṅungu vhuhulu.
Ro vhona ¹ huḍwa khulu ya mukulo mulapfu,
na ¹ hoho dzo ri seisaho nga u sa thanya.
Fhedzi phukha i ne nda i funesa zuu ndi Nḍou,
inwi vho?

3.1 **Nangani phindulo yone u bva kha raimi. Talelani leḍere la phindulo yone.**

Ndi mini tshi na mavhudzi matswu masekene?

- A ¹ huḍwa
- B Nḍou
- C Tshivhingwi
- D Ndau

3.2 **Fhedzisani fhungo.**

¹Thuḍwa i na malapfu.

3.3 **Nangani ni talele leḍere la phindulo yone.**

Vhathu vha tou amba, fhedzi Ndau dzi tou ...

- A tzhema.
- B huvha.
- C vhomba.
- D kwekwee.

3.4 Tangeledzani phindulo yo teaho mbudziso i re afho fhasi.

Ndi tshipuka tshifhio tshe tsha ita uri ri see zuu?

(Tshivhingwi 1 hoho Nḁou 1 huḁwa).

3.5 Fhindulani mbudziso nga maipfi aḁu.

Ndi tshipuka tshifhio tshi re khosi ya ḁaka?

4. Vhalani miswaswo ni fhindule mbudziso dzi tevhelaho.

Muvhu»a wo tshimbila wa dzhena khefini na Ndau. Hweḁa a zwi sumbedza madzulo a vhudzisa muvhuḁa, "Vha ḁo takalela mini?"

"Kha vha mphe hafu ya khavhishi," hu amba Muvhuḁa.

Hweḁa a lavhelesa Ndau ari, "Vha ḁo takalela mini-vho?"

"Vho Ndau? A vha khou ḁa" hu fhindula vho muvhuḁa.

Hweḁa ari, "Ndi nga ni vha si na ḁala?"

Muvhuḁa wa fhindula, "Arali vho vha vha na ḁala , vha humbula unga ndo vha ndi tshi ḁo vha ndi tshe hone?"

4.1 Nangani ipfi ḁa khwiḁesa u ḁanganya mafhungo mavhili. Tingeledzani ipfi.

Muvhuḁa wo tshimbila wa dzhena khefini ... u humbela phuleithi ya khavhishi.

(uri na lini fhedzi)

4.2 **Talelani ipfi lo teaho. (litanganyi).**

Ndo vhona ¹ hoho i tshi khou ita misumbedzo yayo (fhedzi, na)
Nda u yo vha yo edela.

4.3 **Tanganyani mafungo mavhili nga u shumisa litanganyi li re lone.**

Hweṭa o vha sumbedza vhudzulo. U vha vhudzisa zwi ne vha nga
tama u ḷa.

4.4 **Talelani matanganyi kha fungo ili.**

Ṭhoho dzi dembetita he dza valelwa hone, fhedzi Nda u dzi dzula
khoneni dza vhomba.

4.5 **Tanganyani mafungo mavhili nga litanganyi "fhedzi".**

Muvhuda u ḷa kherotsi. Nda u i ḷa ṅama.

5.1 **Nangani ipfi lone. Linwaleni kha tshikhala tsho newaho.**

Ndo divhaisa (gona kona).

Ndi (divha divha) u ṅwala dzina ḷanga.

5.2 **Talelani phindulo i re yone.**

ṅwana wa Ngu ndi ...

- A Ngwena.
- B Ngwana.
- C Nngwe.
- D Ngwane.

5.3 Talelani ipfi ione.

ñwala

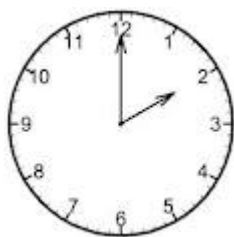
ñwela

putela

putisa

5.4 Lavhelesani zwifanyiso ni fhedzise ipfi.

ir.....

ga.....

5.5 Talelani ipfi li re ione.

Ñwana wa kholomo ndi (ñamana kuñamana tshiñamana gamana).

6.1 Nangani ipfi ione. Talelani ledere la phindulo yone.

Tshiñoni tshi ... makoleni.

- A fhufhi
- B fhui
- C fho
- D fhufha

6.2 Tingeledzani leḁere la phindulo yone, li bulwaho u fana fhedzi
li tshi amba zwi sa fani, uri ni fhedzise fhungo.

O vheula ... uri a nake.

Mutukana o vhona ... thavhani

- A langa
- B linga
- C thoho
- D tingedza

6.3 Talelani phindulo i re yone.

Ndi li fhio ipfi li ne la nga shumiswa kha mafhungo othe?

Ndi tama u tamba ...

Hu na zwipuka zwa daka zwinzhi phakhani ya ...

tamba, mitambo tambe mutambi

6.4 Shumisani ipfi "huvha " kha mafhungo mavhili (2) u
sumbedza nyambahuvhili ya ipfi .

6.5 Nangani ipfi lone. Tingeledzani leḁere la phindulo yaḁu.

Musidzana wa u naka u na lukanda lwa u ...

- A penye.
- B penyu.
- C penya.
- D penyi.

7.1 Nangani ipfi ione. Tingeledzani phindulo.

Ndo vhona ... burasini.

- A Muvhuḁa
- B Mavhuḁa
- C Muvhuṭa
- D Mavhiḁa

7.2 Nangani phindulo yone. Tingeledzani ɓere ɓa phindulo yone.

Ndi funa u ɓa ...

- A pare.
- B Piere.
- C peri.
- D pere.

7.3 Vhalani fhungo ni kone u talela ipfi ɓa phindulo yone.

(Ḍavhu Ḍuvha) ɓo ṭavha zwavhuḁi.

7.4 Lavhelesani kha tshifanyiso ni nange phindulo yone.

Mulovha ndo gidima nṭha ha (zwiṭepe zwiṭepisi)

7.5 Vhumbani fhungo nga ipfi - mutshila.

8.1 Kopololani ipfi li tevhelaho nga muñwalo wa u tou pomba.

Ndau

Mvuvhu

8.2 Talelani ipfi lone.

Hu na (marifhi, marevho) manzhisa bogisini la poswo.

8.3 Kopololani fhungo nga muñwalo wa u pomba.

Hu na phukha dzo nakesaho zuu.

8.4 Dadzisani maipfi o tahelaho. Ñwalani nga muñwalo wa u tou pomba.

Ñwana wa Ndau ndi

8.5 Tingeledzani ipfi lone ni dovhe ni li ñwale nga muñwalo wa u tou pomba.

No no vhona (Nḁou Nḁouu) zuu?

9.1 Kopololani fhungo nga muñwalo wa u tou pomba.

Ndi a ofha Ngweḁa.

9.2 Fhedzisani aḁifabethe yo siedzwaho nga u tou pomba. Shumisani madanzi.

g k u

9.3 Metshisani maḽedere a u pomba na a u tou ganḽisa.

Khoḽumo A	Khoḽumo
9.3.1 F	A. F
9.3.2 R	B. R

9.4 Nwalululani maipfi o ḽewaho nga u tou pomba. Shumisani madanzi hu ne ha tea.

naka

Phakha ya Ado ya Nḽou.....

9.5 Kopololani fhungo ḽi tevhelaho nga muḽwalo wa u tou pomba. Shumisani bammbiri ḽi sina mitalo ḽi si na tshithu.

Nḽou ina musingo mulapfu.

10.1 Nwalani mbudziso 5 dzi ne na ḽo vhudzisa mugudi muswa kiḽasini yaḽu.

10.2 Nwalani ndaela 5 dzi ne na ḽo ḽea khonani yaḽu musi vhoiwi ni tshi ḽo vha ni khou ḽhogomela murathu waḽu muḽuku.

10.3 Vhalani muvhigo u tevhelaho. Nwalululani muvhigo uyo sambudziso.

Ndo vhona Tshimange tshitswu tshihulu.

Tshimange tshi na nḽevhe tshena.

Mashimba a Tshimange ndi matswu.

Tshimange tshi na dzhasi ḽitswu.

Tshimange tshi lila ngauri tshi na nḽala.

10.4 **Nwalani atikili ya mafhungo kha gurannḁa, ni tshi hambela tshitsha u thuswa nga u alusa tshikwama tsha Hayani ha Vhana.**

10.5 **Talulani lushaka lwa fhungo li tevhelaho. Nangani ni tingeledze leḁere la phindulo yone.**

Dobani zwiambaro zwanu fhasi!

- A muvhigo.
- B ndaela.
- C fhungo.
- D mbudziso.

11.1 **Nangani ni dovhe ni tingeledze leḁere la liiti lone.**

Ndi ... tshikoloni.

- A yo
- B yi
- C ya
- D yu

11.2 **Talelani dzina lone kha fhungo li tevhelaho.**

Mutukana u la tshikhafuthini tshawe.

Ndi vhona musidzana vothini.

11.3 Tingeledzani liṭaluli kha fhungo li tevhelaho.

Musidzana wa u naka u gama mavhudzi.

Munna mulapfu vhala gurannḁa.

11.4 Wanani ipfi lone u fhedzisa fhungo.

Khoḷomo A	Khoḷomo B
11.4.1 Ndau nthihi dzi nnzhi	A. ¹ hoho.
11.4.2 Ṭhoho nthihi dzi nnzhi	B. Ndau.

11.5 Dadzisani liḁadḁzisi lone kha fhungo.

Vhatukana vha tshimbila..... uri vha swike tshikoloni nga tshfhinga.

Musidzana u tshimbila....., ngauri u na tshilonda kha mulenzhe.

12.1 Ṇwalani mafhungo a swikaho 10 nga ṭhoho i ne na funa.

12.2 Ṇwalani mafhungo a swikaho 10 nga lwendo lwe na dalela vhugalaphukha.

12.3 Ṇwalani tshiṭori tshaṅu tsha mafhunga 10 nga ha tshipuka. Neani ṭhoho ya tshiṭori tshaṅu.

12.4 Ṇwalani tshiṭori tshaṅu ts-hi-siho fhasi ha mafhungo a 8 nga ha u dalela zuu.

12.5 Fhedzisani tshitori tshi tevhelaho nga mafhungo a sa fhiri a malo.

Kale-kale ho vhuya ha vha na kuṭoho ku sa pfi Kwo vha ku tshi dzula ku khomboni. Ljiiwe ḡuvha vhana vha bvaho tshikoloni vho ḡa u dalela zuu, kwa ...

13.1 Nwalululani fhungo li tevhelaho ni tshi shumisa zwigazwone.

Vhana vha ri mma ri tea u ya zuu nga Mugivhela

13.2 Nwalululani fhungo ni shumise zwigazwone.

ṭhoho ndau na ṭhuda zwi ngafhi

13.3 Nwalani mafhungo 3 (phara 1) ni tshi shumisa zwigazwi tevhelaho:

khoma, danzi, garukela,
tshithoma, zwiḡevhe.

13.4 Nangani tshiga tshone kha fhungo li tevhelaho. Tshi vheeni kha tshikhala tshone.

, . ? ! " "

Ni khou ya ngafhi

13.5 Lulamisani zwigakha tshipida tshi tevhelaho. Nwalululani fhungo.

Ndi madekwana a vhuḡi hu amba livhuwani Rofhiwa roḡewa nyambeni ntike na murendeni. Livhuwani a nga si tsha edela u khofhe dzi ḡo dovha dza ḡa

14.1 **Nangani phindulo yone. Tingeledzani ledere la phindulo yone.**

Huna ... vhavhili ofisini.

A vhaana.

B muna.

C vhanna.

D munna.

14.2 **Talelani ipfi lone.**

Musidzana u n'wala zwo (nakaho, kaho nokaho).

14.3 **Nangani phindulo yone. Tingeledzani ipfi la phindulo yone.**

Ndi na ... manzhi mulomoni wanga.

A lino

B mano

C meno

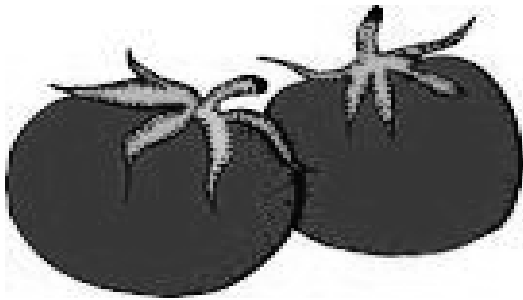
D dino

14.4 Livhanyani vhuthihi na vhunzhi ha maipfi.

Khoḽomo A	Khoḽomo B
14.4.1 Mufumakadzi	A. Vhafumakadzi
14.4.2 Muloi	B. Vhaloi

14.5 Lavhelesani kha tshifanyiso ni ḱwale vhunzhi kha fhungo.

Ndi funa u tshetshela.....kha hamubega yanga.

15.1 Nangani ipfi ḱone. Tingeledzani ḱedere ḱa phindulo yone.

Ri dzula kha ... khulu.

- A nḱu.
- B nnḱu.
- C nḱuhu.
- D nunḱu.

15.2 **Dadzisani maipfi o tshelaho.**

Ndi nga amba tshifhinga nga u lavhelesa kha
..... yanga.

15.3 **Nangani ni tingeledze ipfi lone.**

Huna swiswi (vhusiku vhusiki vhusuko vhuseko).

15.4 **Tingeledzani ipfi lone.**

Ndi funa u nwa ... i fhisesaho nga matsheloni-tsheloni.

khofu khifi kofi khofe

15.5 **Fhedzisani fhungo.**

Mufumakadzi vha no nthusu u vhala tshikoloni ndi

.....

